

MÉSZÁROS KÁLMÁN A Kállay család a Rákóczi-szabadságharcban¹

The Kállay Family in the Rákóczi War of Independence

Ferenc and János Kállay occupy a prominent place in the family tree, as they founded the still thriving branches in Napkor and Oros. The author's new research findings modify and clarify our previous understanding of their lineage.

A család a 18. század első éveiben

A Balog-Semjén nemzetségből eredő, annak szabolcsi főágát képező nagykállói Kállay család ma is virágzó két ágazata, a napkori és az orosi egy 17–18. század fordulóján élt testvérpártól, Kállay Ferencről és Jánostól származik. (Fiágon minden korábbi, bizonyítható oldalág kihalt, így a később élt valamennyi Kállay leszármazott az egyiküket tekintheti ősapjának.) Kiemelt helyük van tehát a családfán, ahol annak ellenére is hiányos, pontatlan adatokkal szerepelnek, hogy személyükről anyakönyvi adatok is rendelkezésünkre állnak. A család történetének jeles évfordulója jó alkalmat kínál életútjuk áttekintésére, vérségi és házassági kapcsolataik pontosítására. Kiemelkedő történelmi szerepet ugyan egyikük sem játszott, de a Rákóczi-szabadságharc idején a fejedelmi udvarban, illetve a kuruc hadseregben vállalt feladatkörük alapján mégis figyelmet érdemelnek. Sajnos, a viszonylag gazdag családi levéltárban az iratok zöme birtokjogi természetű, még a szórványosan fennmaradt misszilisek jó része is jogbiztosító iratok és szökött jobbágyok kiadásával, keresésével, zálog- és hitelügyekkel foglalkozik, tisztán magánlevél alig akad közöttük. Éppen ezért könnyebben megírható volna a család birtoklástörténete, mint az egyes családtagok életrajza és magánélete.² Ráadásul úgy tűnik, hogy éppen a Rákó-

zsi-szabadságharc éveiből származó iratokat súlyos veszteség érte.³ Ennek ellenére kísérletet teszek az akkor élt családtagokra vonatkozó ismereteink összegzésére, a leszármazás helyesbítésére, kiegészítésére.

Már Nagy Iván, s az ő nyomán a Magyar Nemzetiségi Zsebkönyv munkatársai, legújabbban pedig Lakatos Sarolta és Gudenus János József is kiemeli Kállay Miklós jelentőségét, aki a család *restauratoraként* szerepel a leszármazási táblákon.⁴ Ezt a címet részben a kihálás szélére jutott família továbbvivőjeként, részben a leányági kézbe jutott birtokok visszaszerzőjeként, részben pedig katolikus hitre való áttéréseért érdemelhetné ki. Református hitének elhagyásával valóban úttörő szerepet játszhatott a színprotestáns Tisza-vidéki nemesség rekatolizációjában. Nem tudjuk, hogy erre pontosan mikor került sor, a régi és az új családtörténeti összefoglaló – érthető okokból – azt feltételezi, hogy a felekezettváltásra az eperjesi vértörvényszék (1687) idején kerülhetett sor. Ugyanakkor Nagy Iván 1670-et, Gudenus János József 1683-at jelöli meg életének utolsó ismert évszámaként, Lakatos Sa-

1 Tanulmányom megírásához Gudenus János Józseftől és Holmár Zoltántól, egyes kérdések megválaszolásához pedig Kujbusné Mecsei Évától és Bene Jánostól kaptam hasznos tanácsokat és útmutatást, segítségüket ez úton is köszönöm!

2 Tanulságos lehet ebből a szempontból, hogy egy kölcsönügyletről szóló 1702. évi elismervény hátoldalán a következő magánlevél töredéke olvasható: „Ajánlom Kigyelmednek mint kedves Asszonyom Anyámnak kész szolgálatomat! Isten szerencsésen éltesse kigyelmedet, kívánom, édes Asszonyom Anyám! Mind az Nyíren, mind idebe a Szamos közt immáron panaszát ellenem hallottam. Talám én voltam legrosszabb és legengedelmetlen[ebb] fia kigyelmednek, kigyelmed lássa! Csak azt szégyenlem, hogy illy hamar való távolú létünknek híre [...]” A szülő és gyermek közötti súlyos érzelmi konfliktusról árulkodó magánlevél itt megszakad. Úgy tűnik, özvegy Kállay Miklósné Sztankay Éva még „azon melegében”

felvágta a papírt, és annak üres hátoldalát használta fel egy kölcsönszerződés rögzítésére, még azt sem tudhatjuk meg, hogy négy fia közül melyik írhatta a panaszos sorokat. (Az kevésbé tűnik valószínűnek, hogy egy korábbi generációt érintő, régi magánlevél újrahatszósításáról lenne szó.) Lásd HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-I.-1.-120. [Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Kállay család, Lajstromozott iratok]

3 Az 1703 és 1715 közötti éveket tartalmazó két iratköteggben: HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-I.-1.-120. (2–3.) mindössze hat irat található, holott a sorszámkok alapján (No. 151–467.) 316-nak kellene lennie. A korabeli regestrum ugyan a hiányzó iratok tartalmáról is eligazít, de a dátumból csak az évszámokat közli. Úgy tűnik, a hiányzó iratok is többnyire birtokjogi természetűek voltak. Lásd HU-MNL-OL-P 343-A-IV.-7. [Segédletek]

4 Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. I–XII. és Pótlék-köt. Pest 1857–1868. (Nyolc kötetbe rendezett reprint kiad. Szakály Ferenc kísérőtanulmányával: Bp. 1987.) VI. 29. (III. t.) és 38–39.; Magyar Nemzetiségi Zsebkönyv. Második rész: Nemes családok. I. [Szerk. Pettkó Béla és ifj. Reiszig Ede.] Bp. 1905. 307.; Lakatos Sarolta: Adatok a Kállay-családfához. In: A Nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve, XLIV. Főszerk. Németh Péter. Nyíregyháza 2002. 267. Gudenus János József: Kállay (nagykállói). Nobilitas 13. (2017) 160.

rolta azonban tisztázta, hogy 1692-ben hunyt el,⁵ katolizálásának időpontját pedig nem az eperjesi, hanem a pozsonyi véstörvényszék működéséhez (1673–1674) kapcsolja.⁶ Feleségével, Sztankay Évával (Sztankay András és Dessewffy Judit leányával) 1670 körül kötött házasságot, amelyből öt gyermek, négy fiú és egy leány született (vagy ért felnőtt kort), de a családfákon rendre hibás sorrendben szerepelnek: Nagy Ivánnál György, János, István és Ferenc; Orosz Ernőnél, Kempelen Bélánál és Gudenus János Józsefnél pedig csak a további leszármazást biztosító János és Ferenc.⁷ A fiúk helyes születési sorrendjét Lakatos Sarolta állapította meg, eszerint Ferenc volt az elsőszülött, aki 1672 táján, János körülbelül egy évvel később, István 1675 körül, György pedig 1678/79 táján jöhetett világra. A leányt, Máriát nem sikerült elhelyezni a sorban.⁸ Lakatos Sarolta kellően nem adatolt forrásai ellenőrzésre várnak, mert Jánost 1737-ben bekövetkezett halálakor 62 évesnek írták, és ha ez pontos életkori adat, akkor ő 1675-ben született, Gudenus János Józsefnél már ezzel a születési évszámmal szerepel. Ferencről is van egy életkori adatunk, de ez kevésbé megbízható: 1706-ban 28 évesnek írták a Károlyi Sándor kuruc tábornagy hadairól készült mustrakönyvben. Eszerint 1678 körül kellett volna születnie, de az bizonyos, hogy Ferenc volt az idősebb fivér, mert ő Jánost az öccsének nevezte.⁹ (A két, egymásnak ellentmondó adat közül Jánosé lehet a hitelesebb, hiszen halálakor a családtagok által megadott életkor kerülhetett az anyakönyvbe, míg Ferenc életkorát a mustrakönyvbe csak találmóra vezethették be.) A testvérek születési sorrendjéhez még egy támpontunk van: Máriát Ferenc és János is a húgának mondta,¹⁰ ő tehát náluk később, leghamarabb az 1670-es évek második felében született. István és György 1700 és 1702 között még élőként szerepelnek különböző jogi iratokban¹¹

György haláláról egy kissé homályos irat mintha arról tájékoztatna, hogy rablótámadás áldozata lett 1703 kora tavaszán: Vass Sándor 1703. április 2-án vigasztalást kíván „mostani szomorúságában” Kállayné Sztankay Évának. Megerősíti, hogy ő is a közelben járt akkor, „mikor az a szerencsétlenség esett szegény Kálaj György uramon”, és mivel éppen mellette tartózkodott Szócs (Socz) Mihály, Borsod és Csongrád vármegyéek kapitánya is, azonnal visszaküldte őt Tasról (= Nyírtass),

hogy kerítse kézre a tolvajokat. Szócs meg is ígérte, hogy mindent megtesz, Vass pedig kezeskedett érte, hogy szavának áll, sőt biztosította róla az özvegyet, hogy ha sikerül elfogni a tolvajok bármelyikét is, akkor Egerbe küldik rabságba az egri püspök keze alá, nehogy pénzen kiszabadíthassák magukat. Kállayné bizonyára attól tartott, hogy fia kirablói (és vélhetően gyilkosai) a vármegyei hatóságok kezéből könnyebben megszabadulhatnak, ezért kérhette, hogy szigorúbb felügyelet alá, az egri várbörtönbe küldjék őket. Vass arra is ígéretet tett, hogy amint kézre kerülnek, írni fog a püspöknek és az egri várparancsnoknak, hogy „jó erős fogságban is tartásák a tolvajokat”. Április 5-én Vass már azzal kapcsolatban tett szemrehányást az özvegynek, hogy megváltoztatta eredeti szándékát, és „szerelmes fiának meghidegedett tetemét” Eszlár helyett Napkoron kívánta eltemettetni, holott a temetés Eszláron is „tisztességesen meglehetett volna”, egyúttal egy régóta húzódó adóssági ügy rendezését is megsürgette.¹² Egy 1703. május 13-án kelt iratban már csak Ferenc, János és István szerepel a fivérek közül, december 21-én azonban már Istvánt is néhainak mondják.¹³

Nem ismerjük Ferenc és János házasságkötésének időpontját sem, de a Rákóczi-szabadságharc kitörésekor már mindketten nős, családos emberek voltak. A legújabb leszármazási adatok szerint Ferenc előbb Gabelli Borbálát, majd báró muraniczi Horváth Máriát, végül Perényi Máriát vette nőül, míg János első neje Gál (Gaál) Magdolna, a második pedig Perényi Éva volt.¹⁴ Számunkra Ferenc házasságkötései okozzák a legtöbb fejtörést. Gabelli Borbáláról semmit sem tudunk, muraniczi Horváth Mária esetén pedig különösnek tűnik, hogy nemcsak Kállay Ferenc, hanem György nevű fiának a felesége is e néven szerepel.¹⁵ A báró muraniczi Horváthok legújabb családfája eligazít a kérdésben: ott ugyanis két különböző Mária szerepel Kállay Ferenc és György hitveseként: az ifjabbik az idősebbik fivérének volt az unokája.¹⁶

Gabelli Borbálát primer forrásokban egyelőre nem sikerült fellelni, ellenben több dokumentum is megerősíti, hogy

5 *Lakatos Sarolta*: A Nagykállói Kállayak a 16. század második felében és a 17. században. In: Szabolcs-Szatmár-Bereg Levéltári Évkönyv XVII. Szerk. Galambos Sándor – Kujbusné Mecsei Éva. (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai. I. Évkönyvek 17.) Nyíregyháza 2006. 314. 6 Uo. 321.

7 *Nagy I.*: Magyarország családai i. m. VI. 29. (III. t.); *Orosz Ernő*: Heves és volt Külső-Szolnok egyesült vármegyéek nemes családjai. Eger 1906. 133–134.; *Kempelen Béla*: Magyar nemes családok. I–XI. Bp. 1911–1932. V. 320. (I. t.); *Gudenus J. J.*: Kállay i. m. 159. (II. t.)

8 *Lakatos S.*: A Kállayak i. m. 320. és 325. (III. t.)

9 Lásd pl. Kállay Ferenc 1710. dec. 15-i, alább még bővebben idézendő levelét Károlyi Sándorhoz: HU-MNL-OL-P 398-31691. [Károlyi család nemzeti levéltára, Károlyi család, Missiles]

10 Lásd Kállay Ferenc és János 1726. szept. 20-án, Panyolán kelt levelét Károlyi Sándorhoz, amelyben beszámolnak húguk, „Fajgenpuczné Asszonyom” balesetéről, akinek „az lába kettő tört, és az fejét is az szezájának az rúdja betörte...” HU-MNL-OL-P 398-31725.

11 1700. márc. 29-i; 1701. febr. 3-i, ápr. 5-i, aug. 30-i, okt. 9-i; 1702. máj. 21-i adatok: HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-I.-1.- (19, 35., 46., 49., 52., 53., 107.)

12 Vass Sándor levelei özvegy Kállay Miklósné Sztankay Évához. Bárca, 1703. ápr. 2. és Toronyosnémeti, 1703. ápr. 5. HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-I.-1.- (126., 128.)

13 HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-I.-1.- (131., 141.); NB. György és István korai halálának adatolása egyúttal elejét veszi a személyüket érintő meg alapozatlan elképzeléseknek is: általuk aligha lehet a Kállay családba beilleszteni olyan ágat, amelynek eredete homályba vész. Lásd erre *Lakatos S.*: Adatok a Kállay-családfához i. m. 267.

14 Nagy Iván, Orosz Ernő és Kempelen Béla Kállay Jánosnak mindkét feleségét meg tudta nevezni, Ferencnek azonban egyik nejét sem: *Nagy I.*: Magyarország családai i. m. VI. 29. és 32. (III. és VIII. t.); *Orosz E.*: Heves–Külső-Szolnok nemes családjai i. m. 134.; *Kempelen B.*: Magyar nemes családok i. m. V. 320. és 323. (I. és V. t.). – Gabelli Borbála *Szluha Márton*nál szerepel először Kállay Ferenc első nejeként: Abaúj-Torna, Gömör-Kishont vármegye nemes családjai. Bp. 2015. 100. – *Gudenus J. J.* előbb mindkét testvér neve mellett két feleséget tüntet fel: Kállay i. m. 158–159. (I–II. t.), majd Ferencnél Gabelli Borbálát is szerepelteti, de nem első, hanem harmadik hitvesként: uo. 160. és 191. (Ez a sorrend mindenképpen téves, hiszen azt Gudenus is helyesen közli, hogy Perényi Mária évtizedekkel túlélte férjét, tehát csak ő lehetett az utolsó feleség.)

15 *Gudenus J. J.*: Kállay i. m. 191.

16 *Szluha Márton – Késmárky István*: Ung vármegye nemes családjai. (Felvidéki nemes családok.) [Bp.] 2017. 94.

Kállay Ferenc vélhetően még 1703 előtt bölsei Buday István bihari alispán (1688–1701) és Orosz Borbála Zsófia nevű leányával kötött házasságot. Erről tanúskodó első forrásunk Kállay Ferenc 1704. június 1-jén, II. Rákóczi Ferenc fejedelem solti táborában kelt levele Buday Istvánhoz, amely ugyan csak kivonatban maradt ránk, de annak készítője, Reviczky Imre feljegyezte a levélíró rokoni kapcsolatát a címmel: „Veji niekie.”¹⁷ Bizonyára már az újdonsült menyecskére vonatkozik Perényi Ádám Kállay Ferenchez írt 1702. április 10-i levelének évődő utóirata is: „Ángyom asszonnak ajánlom szolgálatomat, Istentül jó egészséget s egy katona fiat kívánok ő kegyelmének, de a muskatélyos németeket meg ne csudálja!”¹⁸ Egy 1706. évi forrásból az asszony nevét is megtudhatjuk: Buday Zsófiának hívták.¹⁹

Kállay János feleségétől is fennmaradt egy levél a családi levéltárban, méghozzá a házasságkötés előtti időből, amelyet bátran tekinthetünk „félszeg szerelmeslevélnek”, amely mintha egy kis biztatást sugallna az udvarláshoz, leánykéréshez. „Gall Magdolna” fekete viaszpecséttel lezárt levele 1702. augusztus 15-én kelt Darócon, a címzése pedig Panyolára szól „kedves bátyjához”, Kállay Jánoshoz. Mivel a levél a maga nemében (női „szerelmeslevélként”) is ritkaságszámba megy, a Kállay család levéltárában pedig a számtalan jogbiztosító irat között csak elvéve akad hasonló jellegű magánirat, érdemes teljes terjedelmében idézni a szövegét:

Mint kedves Bátyám Uramnak ajánlom nagy böcsülettel való szolgálatomat Kegyelmednek!

Istentül minden jókat megadatni kívánván. Mioltátul fogvást Kegyelmed innét eltávozott, mint arrul gondolkodom, hogy ha Panyolára szerencsésen és jó egészségben mehetett-é Kegyelmed vagy sem, nem látván annyi időtül semminemű tudósítását Kegyelmednek. Hogy azért értésére légyen Kegyelmednek, én még élek, Isten kegyelmébül kegyelmed szolgálatjára, értekezvén Kegyelmednek is jó egészsége felül maholnap bizonyos örvendő hírt hallanom. Kedves Bátyám Uram, ha nem szánja fáradságát, daroczi madárnak jóságát és mostani mivoltát, ne terheltesék megírnia. Kívánván tovább is, hogy ez levelem is tanálja friss, jó egészségben Kegyelmedet, kinek is maradok Darocz, 15. Augusti 1702.

*Engedelmes szolgálója, atyjafia,
Gall Magdolna*

17 II. Rákóczi Ferenc fejedelem leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajtromaival. 1703–1712. Közli: Thaly Kálmán. I. (1703–1706.) (Archivum Rákócziánium. II. Rákóczi Ferenc levéltára, bel- és külföldi irattárakból bővítve. Első osztály: had- és belügy, I.) Pest 1873. [a továbbiakban: AR I/I.] 223. No. 143.; Az adatra már korábban, Buday István kuruc generális családi életének felvázolásakor felhívtam a figyelmet, lásd *Mészáros Kálmán*: Háború és magánélet. A kuruc tábornoki kar családi háttere a Rákóczi-szabadságharcban. In: Rákóczi Emlékkönyv. Szerk. Bódvai András. Bp. 2020. (2. kiad.: 2021.) 114.; Legújabbban emliti *Török Péter*: „...én Nagyságod parancsolatja nélkül nem cselekedtem, nem is cselekszem...” – Adalékok Buday Istvánné Melczer Erzsébet életrajzához. Új Nézőpont 9. (2022) 3–4. sz. 35. (5. jegyz.)

18 HU-MNL-OL-P 343-A-I-1700-I.-1.-90.

19 Lásd a Kállay János, valamint Kállay Ferenc és neje között 1706. jan. 22-én vagy 23-án (a számjegy rosszul olvasható), Kérsemjénben létrejött birtokcseréről szóló okiratot, melyen „Budai Sofia” aláírása és pecsétje is szerepel: HU-MNL-OL-P 423-1. [Kende család, Évrendezett iratok]

*P. S. Édes Bátyám Uram, jó szívvel kedveskedtem volna vagy egy pár dinnyével, de úgy tudom, immár Kegyelmeteknél nem újság, hanem bőség.*²⁰

A házasságkötésre rövidesen sor kerülhetett, erről azonban egyelőre csak egy közvetett adatunk van, immár a kuruc felkelés időszakából: Rákóczi Ferenc 1703. november 7-én arra utasította Szalay Pál szőlő- és borinspektort, hogy „Gál Márton zombori és lizikai három darab szőleit természetül assignálja Kállai Jánosnak.”²¹ Ezzel ugyan nem jutottunk közelebb a család azonosításához,²² de kézenfekvőnek látszik, hogy Kállay János ekkor már Gál Magdolna férjeként az apósát vagy sógorát illető szülőket kérte a maga számára a fejedelemtől. Ezt az 1737. évi birtokosztály valóban megerősíti, abban ugyanis Gál Magdolnát Gál Márton leányaként említik.²³

Kállay Ferenc és János II. Rákóczi Ferenc szolgálatában

Ekkor már mindkét fivér Rákóczi szolgálatában állt. Szabolcsból az elsők között – még Kisvárdra és Ibrány meghódolása előtt, 1703. július vége felé – csatlakoztak a kurucokhoz.²⁴ Július 2-án egyiküket (véltetően Ferencet) még Ecseden találjuk, ahol Pápai János prefektusnál ebédelt, délután pedig Gyulay Ferenc császári alezredessel együtt a pisztollyal való célbalövést gyakorolta.²⁵ Ha nem csupán alkalmi látogatásról volt szó, lehetséges, hogy Panyoláról, Kérsemjénről Kállayék (legalábbis egyikük) a védettebb Ecsedre húzódtak, s a város július 23-i meghódolásakor lettek kuruccá.

A két fivér 1703. december elején együtt nyújtott be folyamodványt Rákóczihoz. Elsőként egy korábban már kedvezően

20 Eredeti, csak az aláírás saját kezű, az illendőségen túl bizonyára ez is hozzájárult a levél visszafogottságához. HU-MNL-OL-P 343-A-I-1700-I.-1.-110.

21 HU-MNL-OL-G 19. II.-3.i (Prot. collat. pag. 3.) [Rákóczi-szabadságharc levéltára, Fejedelmi kancellária]

22 Néhány közvetett adat arra mutat, hogy talán Sáros vármegyei családról van szó: Gál Magdolna imént közölt levelének keltezési helye a sárosi Daróc is lehet. Kállay János pedig 1721. szept. 30-i levelében Károlyi Sándor pártfogásába és inasi szolgálatra ajánlja Berthóti Lajos János nevű fiát, aki a levélíró addigra már elhunyt feleségének is atyjafia volt: HU-MNL-OL-P 398-31757.; Kállay anyjának, Sztankay Évának a családja is sárosi volt, talán a távolabbi vérrokonság is fennállt közöttük, s Gál Magdolna ezért is szólíthatta bátyjának jóvendőbelijét. – Ugyanakkor az ungi szálakat sem szabad figyelmen kívül hagyni a latolgatásoknál: Gál Magdolna Ungdarócról is írhatta a levelét, és többek között Ráthy Gergelyné Kállay Mária is összekötő kapcsot jelenthet egy ungi család felé. *Kempelen B.*: Magyar nemes családok i. m. IV. 233. szerint egy 1694-ben címereslevelet nyert *Gáll* család armálisát Ung megye levéltárában őrizték.

23 HU-MNL-OL-P 343-A-I-1700-II.-1.-32.

24 Lásd erről Besseney Zsigmond aug. 1-jén, Ibrányban kelt tudósítását sógorához, Kőrösy Györgyhöz: Iratok II. Rákóczi Ferenc tiszántúli hadjáratának történetéhez. Közli: Esze Tamás. *Hadtörténelmi Közlemények, új folyam* 1. (1954) 286. – NB. Esze Tamás azt a megjegyzést fűzi személyük azonosításához, hogy „a szabadságharcban tevékenyen nem vettek részt”. Uo. 287. (4. jegyz.) Tanulmányom részben ezt az állítást hivatott megcáfolni.

25 Gróf Gyulai Ferenc naplója 1703–4. A cs. és kir. 51. gyalogezred tiszti könyvtárában volt I. 806. sz. eredetiről másolta Márki Sándor. H. n. 1928. 13.

megítélt kérésüket ismételték meg, a fejedelem ugyanis már rendelkezett napkori és eszlári birtokaik visszaadásáról, de a kincstári jószágigazgató Eszlárra vonatkozóan nem kapott még utasítást, így azt még nem kapták vissza. Emellett panyolai, kérszemjéni, kállósemjéni, napkori, orosi és eszlári örökös jobbágyaik földesúri szolgálatra való kötelezését kérték. (Nyilván katonai szolgálatuk miatt tagadták meg a jobbágyi robotmunkát, de az okokról a panaszt tévők hallgatnak.) Végül mindketten kétheti szabadságot szerettek volna, hogy házuk népéről gondoskodhassanak. Rákóczi a tokaji táborban, december 6-án adott választ a folyamodványra. Csak az első kérést teljesítette: utasítást küldött Komjáthy Gábor tokaji udvarbírónak a kért jószágok átadására. A jobbágyok elleni panasz orvoslását a vármegyére bízta, a szabadságkérésre pedig (legalábbis írásban) nem válaszolt.²⁶

A folyamodványból nem derül ki, hogy pontosan miféle szolgálatot láttak el, de mivel közvetlenül a fejedelemtől kérték hazabocsátásukat, udvari szolgálatuk valószínűsíthető. Ferenc egy alább idézendő, 1703 őszére (véltetően szeptember végére) visszautaló adat szerint az udvari hadnagyti tisztiséget töltötte be, vagyis apósa, Buday István udvari kapitány helyettese volt, nyilván ő egyengette a karrierjét. Buday október végén az udvari kapitányságot Vay Ádámnak adta át, de azt nem tudjuk, hogy az udvari hadnagyot is leváltották-e ekkor. Mindenesetre későbbi utódát, Török Andrászt csak 1705. március 1-jétől találjuk ezen a poszton, s Kállay is csak 1705 tavaszától kezdve szerepel más beosztásban. Kállay Ferenc 1704. június 1-jei, fentebb említett levele apósához a fejedelem táborában kelt, ami szintén emellett szól, hogy akkor még az udvari kapitány helyettese lehetett. A szatmáriak 1704. december első felében iktatott folyamodványukban – mint az imént említettem – 1703 őszére visszautalva írják, hogy „akkori udvari hadnagy Kállai Ferencz uram ökegyelmére” bízták közülük a fegyverfogható lakosok egy részét.²⁷ Ez a megfogalmazás mintha azt sugallná, hogy a folyamodvány keltekor már nem ő töltötte be a tisztséget.

Az eddig feltárt források alapján annyit biztosan állíthatunk, hogy 1705 tavaszán Kállay már báró Palocsay György brigadéros reguláris lovasezredének alezredese volt. Az alakulat már 1704 végétől a Nagyvárad körüli ostromzárbán teljesített szolgálatot, s Palocsay távollétében Kállay alezredes lett a biharpüspöki sáncban elhelyezett csapatok (ideiglenes) parancsnoka. A parancsnokságot Bóné András ezredes megérkezésekor átadta neki, így április 10-én, nagypénteken a kuruc tábor elleni rács támadás idején már nem ő állt az ostromzár élén. Mivel azonban ő bizonyára írásos utasítással lett Palocsay

helyett a tábor parancsnoka, Bóné pedig csak rangidős lovassági ezredesként került az élre, a támadás idején a kurucok még Kállayt nevezték „commandónak”, s mivel ő az első között megfutamodott, a gyalogság is teljesen demoralizálódott és elhagyta a püspöki sáncot. A visszavonulás lényegében elvesztett menekülés volt, és a kurucok egészen Pocsajig húzódtak vissza, még a hadipénztár is elveszett. A vereség hatására Rákóczi Bessenyei Zsigmond szabolcsi alispánt állította a blokádnál élére. Az ő feladata lett az ostromtábor újjászervezése és a vereség okának kivizsgálása. Az 1705. április 27-én Kismarján lefolytatott vizsgálat során a tanúk leginkább a rossz ellátásra panaszkodtak: kenyér és hús hiányában a katonaság szökni kezdett és a rács támadásának idejére létszámuk igen megfogyatkozott. Akadt olyan lovassági tiszt is, aki fennhangon bírálta a sánc gyengeségét, és ezzel hozzájárult az őrség megfélemlítéséhez. Kállay Ferencre is igen sokan tettek terhelő vádlomást: ő a sánc előtt felsorakoztatott lovasság mellől az ellenség támadását meg sem várva, az első között elmenekült. Egy Kun Pál nevű katona (közlegény?) felháborodásában utána is iramodott, hogy megölje, de ő erélyes fellépéssel, a fejedelem nevével visszariasztotta a támadót. Miután az egész lovasság futamodásnak eredt, a sáncban lévő gyalogság is elvesztette harci kedvét, az elmenekült Kállayt szidták, és bár a kapu őrsége előbb nem akart utat engedni a menekülni szándékozók számára, végül Gödény Pál alezredes parancsára meg kellett nyitni a kaput, hogy mehessen, ki merre lát.²⁸

Bár a sereg vesztesége viszonylag csekély volt, a sáncban maradt kifizetetlen zsold miatt újabb vizsgálat indult, mert egyesek annak elvesztését is Kállay Ferenc nyakába akarták varrni. Május 9-én már maga a fejedelem is értesült a vádaktól, s ekkor Károlyi Sándor tábornagyot utasította Kállay lefolytatására és ügyének alapos kivizsgálására. Igen szigorúan meghagyta, hogy ha bebizonyosodik Kállay felelőssége a pénz elvesztését illetően, akkor a vagyonából meg kell térítenie a kárt.²⁹ Nem tudjuk, Károlyi milyen utasítást adott ki ekkor, de Kállay közben levélben mentegőzött a fejedelemnél, aki május 27-én ismét utasította Károlyit a vizsgálat lefolytatására, megjegyezve, hogy Kállaynak írásbeli utasítás nélkül, tisztségéből adódóan is el kellett volna követnie minden tőle telhetőt, így mulasztását nem mentheti azzal, hogy mire volt parancsa és mire nem.³⁰ Ezt az utasítást Károlyi május 31-én vette a Gyula alatti ostromtáborban, de csak június 10-én adott parancsot Bessenyei Zsigmondnak a Kállay elleni (újabb) vizsgálat lefolytatására. Bessenyei a bihari táborból 13-án azt válaszolta, hogy hadbíró hiányában egyelőre halasztania kell a vizsgálatot.³¹ Június 15-én vé-

26 Lásd a folyamodványt a hátrirati válasszal együtt: HU-MNL-OL-P 343-A-I-1700-I.-1. (No. 129.) – Ez az 1097-es iktatószámú folyamodvány a legkorábbi ismert instancia a fejedelemhez. A töredékesen fennmaradt iktatókönyv 1355-ös sorszámmal kezdődik, amelynek megválaszolása már 1704 elejére tehető: HU-MNL-OL-G 19-II.-2.-i (Prot. Inst.)
27 HU-MNL-OL-G 19-II.-2.-i (Prot. Inst. 1704–1705/3. No. 381. 7. pont) – a vonatkozó részletet idézi *Esze Tamás*: II. Rákóczi Ferenc tisztántúli hadjárata. (A történettudomány kérdései 12.) Bp. 1951. 80. (275. jegyz.) – A folyamodvány tartalmi kivonatát újabban ismerteti *Mészáros Kálmán*: Szatmáriak folyamodványai a „nagyságos fejedelemhez” (1703–1705). Sugárút. Szatmári Műhely. Negyedéves kulturális és társadalmi folyóirat 2. (2016) 2. sz. 104–105.

28 HU-MNL-OL-G 16-I.-2.-f.-90. [Munkácson maradt rész] – Néhány tanú vallomását ismerteti *Mészáros Kálmán*: A Várad város katonaaállítására Rákóczi-szabadságharcban. II. Tisztek és altisztek. In: „Az Várad dolga legnagyobb...” Várad és partiumi nemesek, katonák és tisztségviselők a kora újkorban. Szerk. Oborni Teréz és Rác Balázs Viktor. (Tanulmányok Biharország történetéről 9.) Nagyvárad 2021. 156–158., 161–162., 164–165.

29 A nagy-károlyi gróf Károlyi család oklevéltára. V. II. Rákóczi Ferenc fejedelem korabeli oklevelek és levelezések, 1703–1707. S. a. r. Géresi Kálmán. Bp. 1897. (a továbbiakban: Károlyi Oktl. V.) 197. (No. CLI.)

30 Károlyi Oktl. V. 208. (No. CLXI.)

31 A nagybesenyői Bessenyei-család története. Írta és oklevéltárral ellátta Széll Farkas. Bp. 1890. 227. (No. 8.)

gül sor került az újabb tanúkihallgatásokra Desseffy István Palocsay-ezredbeli hadbíró és Csató Ádám, a Bélteky-ezred főstrázsamestere előtt. A tanúk egybehangzó állítása szerint Kállay nem oszthatta ki a pénzt, mert az Baranyi hadbiztos pecsétje alatt volt, és nem a Palocsay-, hanem az Eölyűs-ezred fizetésére rendelték.³² Másnap, 16-án a Bessenyei Zsigmond által vezetett hadbíróság fel is mentette Kállayt a pénz elvesztésében való felelősség vádjá alól.³³ 21-én Bessenyei már azt kérte Károlyitól, hogy Kállay felszabadítása után hadd nyerje vissza korábbi beosztását az ostromzár élén, és ő, Bessenyei hadd térjen vissza a vármegyei szolgálathoz.³⁴ Július 4-én Bessenyei Rákóczihoz is tolmácsolta Kállay esedezését: fogadja vissza fejedelmi kegyeibe.³⁵ Rákóczi úgy értesült, hogy Kállay még július 15-én is fogságban volt, ezért 23-án ismét utasította Károlyit, „hogy késelem nélkül bocsáttassék el, és maga funkciójához lásson”.³⁶ Közben Károlyi már július 18-án parancsot küldött Bessenyeinek Kállay szabadon engedésére, mire Bessenyei 22-én azt válaszolta, hogy a parancs (talán már egy korábbi parancs) vételével azonnal felszabadította az alezredest.³⁷

A Palocsay-ezred 1705. július–augusztus havi mustrajegyzékébe már azt jegyezték be róla, hogy Károlyi engedélyével „házához ment”.³⁸ Az alakulat 1706. február 26–28-i bihariószegi hadiszemléjén már ismét jelenlévőként szerepelt, alezredesi posztja mellett a második század kapitányi tisztét is betöltötte, és a már említett adatok szerint 28 éves, panyolai lakos volt. Későbbi bejegyzés szerint „elment”.³⁹ Ez utóbbi megjegyzés az ezredtől való végleges búcsút jelenti, amely nem sokkal utóbb történhetett, mert 1706 nyarán már Pallovcics Ferenc volt Palocsay alezredese.⁴⁰

1707-ből egyetlen adatunk van róla: az ónodi adókiivetés kapcsán készített felmérés szerint Kérsemjénben élt, számba vett vagyona 15 ökör vagy ló, 14 fejős és 6 meddő tehén, 110 juh vagy sertés, 16 kecske vagy méhkas, 60 kassai köből búzavetés, 14 köből rozsvetés és 50 [forint] malomjövedelem, összesen 35 dica értékben. Özvegy édesanyja ugyanott 10 köből búza- és 6 köből rozsvetéssel, valamint 110 [forint] malomjövedelemmel rendelkezett, összesen 7 ¼ dica értékben.⁴¹

32 HU-MNL-OL-P 396-1.-1032.

33 HU-MNL-OL-P 396-1.-1031. – Különös, hogy a határozat 16-án kelt, de Bessenyei már 15-én azt írta Károlyinak, hogy az erről szóló iratokat megküldte számára: lásd Széll. 229. (No. 9.)

34 Bessenyei-család i. m. 232. (No. 11.)

35 Uo. 221. (No. LXXXIX.)

36 Károlyi Oklt. V. 252–253. (No. CC.)

37 Bessenyei-család i. m. 237. (No. 15.)

38 Bihari tábor, 1705. aug. 27. OSzK Kt. Fol. Lat. 849. fol. 33r., 34r. [Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár]

39 HU-MNL-OL-P 396-1.-11631. (Mustrakönyv. 1706. pag. 1., 4.) – Kivonatolán lásd: Károlyi Oklt. V. 406. (No. CCCXXVIII.)

40 Lásd az alakulat 1706. ápr.–júl. havi mustratábláját: Esztergomi tábor, 1706. aug. 11–15. HU-MNL-OL-G 29–V.-3.-a/B.-1706. (pag. 409–411.) [Gazdasági iratok]

41 Lásd Szabolcs vármegye 1707. évi dicalis összeírását: HU-MNL-SzSz-BVL-IV.1.b.-1705 [I]-6.-164. (pag. 53–54.) [Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Levéltár, Megyei törvényhatóságok, Szabolcs Vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai] (NB. Az összeírók az azonos dica-értékben számított adótárgyakat azonos rovatba jegyezték be, ezért szerepelnek együtt pl. a lovak és ökrök, a sertések és juhok, a kecskék és méhkasok stb.)

A következő évben neki még 25 magyar forint 90 dénár, édesanyjának pedig 5 forint 38 dénár hátraléka volt az adóból.⁴²

1708–1709-ben ismét a fejedelmi udvarban találjuk. Ott, ahol a szerény kezdetek idején az udvartartás vezetőjének helyettese volt, most csak a számos főember egyike lehetett. Éves járandósága 400 forint készpénz, hat személyre és tíz lóra szóló ellátmány (*oralis, illetve equilis portio*), valamint 7 sing angliai posztó volt.⁴³ Az udvarban való tartózkodásáról tanúskodnak azok az ajánlólevelek, amelyeket ő is aláírt a Nemesi Társasághoz csatlakozó testőr ifjak számára: 1708. május 25-én Laskai György, szeptember 20-án pedig Somossi Ferenc és László nemesi származását igazolta.⁴⁴ Az előbbi ajánlás az egri táborban, az utóbbi Egerben kelt, s a két időpont között zajlott le a trencsényi csatavesztéssel végződő hadjárat, amelyben tehát Kállay Ferenc is részt vehetett.

Következő forrásunk már az 1710-ben tomboló pestisjárvány által okozott veszteségekről tudósít. Maga Kállay Ferenc számolt be neje, apósa és kisfia haláláról, valamint saját súlyos állapotáról Károlyi Sándornak 1710. december 15-én Fehérgyarmatról: „boldogul kimúlt szegény feleségem fiacskájával edgyütt; üdvezült Budai István Atyám Uram halála után három hetekkel holtanak meg, hatodik hetiben jár már, miolta magam is három mirigyekben s két irtóztató pokolvarakban fekszem, s azúlta fel sem költem...”.⁴⁵ Kállay pénzszerűében volt, ezért felesége és „kisdéd fiacskája” temetésére elköltötte öccsének nála lévő pénzét is, amiről 1710. november 7-én állított ki tanúsítványt.⁴⁶ A pontos dátumok ugyan a két irat egyikében sem szerepelnek, de egyéb forrásokkal immár igen szorosan behatárolható a családban említett halálesetek időpontja. Buday István 1710. október 14-én még maga írt levelet Károlyinak,⁴⁷ november 7-én pedig már lánya és unokája is elhunyt, vélhetően már el is temették őket. Kállay három hét különbséget említ apósa és neje halála között, október 14. és november 7. között pedig mindössze három és fél hét telt el. Buday említett levelében már betegségről tudósította Károlyit, de még nem készült a halálra, amely azonban – úgy tűnik – napokon belül elragadta. Buday Zsófia ugyanakkor nem biztos, hogy pestisben, hanem talán gyermekágyban hunyt el újszülött kisfiával együtt, bár a két halál- ok nem zárja ki egymást. Kállayn pedig – december 15-i leveléből visszaszámolva az öt-hat hetet – közvetlenül felesége halála (és temetése) után, november első hetének vége felé jelentkezhetek a pestis tünetei. Szerencsére sikerült kilábalnia belőle, s a szatmári béke után még hosszú életet élt. Mielőtt röviden, kizárólag a leszármazási kérdéseket érintve erre is kitérnénk, lássuk öccse, János sorsának alakulását a szabadságharc éveitől kezdve.

42 HU-MNL-SzSzBVL-IV.1.b.-1708-9.-44. (pag. 20.)

43 Lásd az udvartartásról készült kimutatásokat: OSzK Kt. Fol. Hung. 1389. Fasc. 10. fol. 171. és HU-MNL-OL-G 15-I.1.-A1-7. (pag. 88.) [Emigrációba vitt rész]

44 *Heckenast Gusztáv*: Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? Életrajzi adattár. S. a. r., kiegészítő: Mészáros Kálmán. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 8.) Bp. 2005. 262., 388.

45 Lásd Kállay levelét Károlyihoz: HU-MNL-OL-P 398-31691.

46 Ezt a már idézett 1706. évi birtokcsere szerződés hátoldalára jegyezte fel Kállay Ferenc.

47 Lásd *Török Péter*: Rákóczi oldalán – a kuruccá lett alispán. Új nézőpont 6. (2019) 3. sz. 58.

Mint láttuk, Kállay János bátyjával együtt állt a kurucok közé 1703 júliusában, november 7-én már egy olyan birtokot kapott Rákóczitól, amely vélhetően felesége családját illette, december elején pedig a két fivér együtt folyamodott a fejedelemhez.⁴⁸ A kuruc tisztekről készült 1704. évi kimutatásban lovas hadnagyként szerepel,⁴⁹ s egy 1704. április 26-i adat szerint „volt vice-hadnagy csak”.⁵⁰ 1704. június 28-án már Vay László lovasezredének főstrázsamestereként írták össze, de semmilyen személyes adatát (lakhelyét, életkorát) nem rögzítették.⁵¹ Ettől kezdve szinte folyamatosan ebben az alakulatban találjuk. 1706. február 12-én a páncélcsehi táborban az ezredes és alezredes távollétében ő eskette fel az alakulatot a konföderációra, az eskünévsort is ő hitelesítette aláírásával és pecsétjével.⁵² Az ezred valamivel később kelt mustranévsorában és a tiszántúli alakulatok törzstiszti karáról készült június 21-i összeírásban is főstrázsamesterként szerepel.⁵³ Az ezred 1708. március 24-én Karulyán megtartott mustráján már alezredes, egyben a második század parancsnoka, de tényleges jelenlétét nem rögzítik, személyi adatai és a felszerelésére vonatkozó rovatok is kitöltetlenek.⁵⁴ Egy jó évvel később, az 1709. április 7-i konyárdi mustrán is Vay László alezredese, ez alkalommal jelenléte is egyértelmű.⁵⁵

A fenti század adatsorból stabil, alakulathoz kötött és a ranglétrán történő egyetlen előrelépést biztosító katonai pályára kerül az 1704 nyara és 1709 tavasza közötti időszakból. Néhány más további adat azonban mintha megtörné ezt az egysíkú képet: 1705. március 1-jén a fejedelem udvari főembereként szerepel 200 rajnai forint fizetéssel.⁵⁶ Ez az adat inkább bátyjára illene, nem volna kizárt, hogy a kimutatásban elírták a keresztnévet, bár annak készítője éppen sógoruk, Ráthy Gergely kancelláriai titkár volt, aki Kállay Máriát vette feleségül.⁵⁷ Az esetleges tévedés így nem magyarázható az ismeretek hiányával, legfeljebb valamiféle figyelmetlen-

séggel (névtévesztéssel). Az is lehetséges persze, hogy Kállay János 1704 és 1706 között átmenetileg megvált katonai beosztásától, melyet később újra elfoglalt, de forrásaink erről nem adnak kellő felvilágosítást.

Magának Kállaynak a fennmaradt levelei sem árulnak el sokat tevékenységéről. A táborban általában családja sorsa aggasztotta, több ízben is kérelmezte, hogy huzamos távollét után hazalátogathasson. 1708. június 12-én arról panaszkodott Károlyinak, hogy már harmadik éve nem látogathatott haza, ezért legalább egy rövid szabadságot kért. Úgy tűnik, nem kapta meg, mert szeptember 18-án újra írt Károlyinak, ezúttal arról, hogy háza népét Lengyelországból kiszállította, „három esztendőül fogva az idegen helyen maga költségén kellett élni”. Azt kérte, hogy utalják ki a szabolcsi Újfehértót (Rác Fejért) háza népe ellátására.⁵⁸ A kérést és a család lengyel földön való tartós meghúzódását⁵⁹ éppen ezekben az években nehezen tudjuk további magyarázat nélkül megérteni, hiszen más források szerint volt megélhetést biztosító otthona. 1707-ben panyolai birtokán hét ökröt vagy lovát, hét fejős és 15 meddő tehenét, 32 juhát vagy sertését, 29 kecskét vagy méhkasát, 20 kassai köből búzavetését, 22 köből rozsvetését és 32 [forint] malomjövödelmét írták össze 19 1/2 dica értékben. A következő évben még 14 magyar forint 46 dénár hátraléka volt az adóból.⁶⁰ 1710. december 15-i levelében Kállay Ferenc is szót emelt öccse érdekében, „mivel aratástul fogva panyolai házában nem volt, sok károkat is vallott”.⁶¹

A szabadságharc utolsó hónapjaiból sem Ferencre, sem Jánosra vonatkozó eredeti irat nem bukkant elő. A családi levéltárban az utolsó irat ebből az időből 1711. február 16-án kelt Olcsván: ebben Károlyi Sándor kuruc tábornagy a hadak téli beszállásolása kapcsán kiadott fejedelmi tiltásoknak megfelelően védlevelet állított ki özvegy Kállay Miklósné Sztankay Éva fehérgyarmati udvarházára,⁶² bizonyára arra a házra, ahonnan két hónappal előbb Kállay Ferenc számolt be Károlyinak a családját ért veszteségekről és saját betegségéről. Az elveszett iratok között azonban két fontos okmány is volt, amely arról tanúskodik, hogy Kállay János még a szatmári békekötés előtt átállt a császáriakhoz: Virmond tábornok kegyelemlevele és Lancken tábornok útlevele, mindkettő 1711-ből.⁶³ Az utóbbi kivonatából még az derül ki, hogy Károlyi Sándor küldte Kállay Jánost valami ügyben a Zemplén vármegyei császári erők parancsnokához, Lanckenhez. Közlebbi dátumot, sajnos, egyik kivonat sem tartalmaz, így nem dönthető el, hogy a béketárgyalások során vagy már a békekötés után teljesített-e Kállay János valami megbízatást.

48 Lásd fentebb a 21–26. jegyzetet.

49 Lásd a *Generalis extractus officialium* című kimutatásban: *Nomina ductorum equestris ordinis – Joannes Kállai*. Kiadta Mészáros Kálmán: Tábornoki és törzstiszti kinevezések a Rákóczi-szabadságharcban. Hadtörténelmi Közlemények 114. (2001) 343.

50 AR I/I. 349. – Az adat lejegyzője a szatmári császári őrség kezére került kuruc leveleket feldolgozó és latinra fordító Reviczky Imre volt, aki, úgy tűnik, maga is rácsodálkozott, hogy a neves familia tagja viszonylag alacsony beosztásban szerepelt ekkor.

51 II. Rákóczi Ferenc erdélyi hadserege. Bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közléteszi: Magyar András. H. n. [Kolozsvár] 1994. 109.

52 HU-MNL-OL-G 16-I.-2.-d.-449.

53 Vay László ezredének mustranévsora: HU-MNL-OL-P 396-I.-11631. (Mustrakönyv 1706. pag. 181.) és *Mészáros K.*: Tábornoki és törzstiszti kinevezések i. m. 349.

54 Vay László ezredének újabb mustranévsora: HU-MNL-OL-P 396-I.-11632. (Mustrakönyv 1708a. pag. 38., 44.); Rákóczi már 1707. jún. 28-án azt írta Károlyinak a körömi (tehát az országgyűlési) táborból, hogy „Vay László ezrede főstrázsamester nélkül van”, úgy tűnik tehát, hogy Kállayt már ekkor alezredessé léptették elő. Károlyi Oktl. V. 634–635. (No. DXXXIX.)

55 Az erdélyi hadak 1709. évi mustratabelláinak kivonata: HU-MNL-OL-G 15I.-1.-F-179.

56 Ráthy Gergely kimutatása Rákóczi udvarának tisztjeiről Kőrössy György fejedelmi kincstartó számára: OSzK Kt. Fol. Hung. 1389. Fasc. 4a. fol. 27r.

57 Ráthy Gergely és Kállay Mária házasságkötésének időpontját nem ismerjük, a legkorábbi erre vonatkozó forrásunk 1707. jan. 28-án kelt:

HU-MNL-OL-P 343-A-III.-508. (pag. 502–504.) Valamivel későbbi adattal lásd még *Heckenast G. – Mészáros K.*: Ki kicsoda? i. m. 357.

58 Kállay János levelei Károlyihoz a szilágysági Szamosudvarhelyről, majd Nagylondáról: HU-MNL-OL-P 396-I.-4519. és 4961.

59 Mint láttuk, Kállay János feleségének családja Sáros vármegyében lehetett birtokos, talán így adódott a lengyelországi menekülés lehetősége. Vö.: 22. jegyz.

60 Lásd fentebb, a 41–42. jegyzetben idézett forrásokat.

61 Lásd Kállay Ferenc fentebb, a 9. és 45. jegyzetben már idézett levelét Károlyihoz.

62 HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-I.-10.-45.)

63 Lásd a vonatkozó lajstromkönyvben: HU-MNL-OL-P 343-A-IV.-7. (fol. 26v. No. 278–279.)

Szatmár után

A fivérek 1711 utáni pályafutásának feltárása további kutatómunkát igényel, Károlyi Sándorhoz írt leveleik⁶⁴ felületes áttekintése alapján úgy tűnik, hogy vármegyei tisztséget sem vállaltak a táblabírószámon kívül, szereplésük színterét a birtok és a család adta. Még évszázados jogaikért, Nagykálló visszaszerzésért folytatott küzdelmüket is sógorukra, Kállay Mária férjére, Ráthy Gergelyre bízták, aki éppen az 1722–23. évi országgyűlés idején hunyt el.⁶⁵ A birtokügyekre, szökött jobbágyokra vonatkozó adatok feldolgozását nem tekintjük feladatunknak, de megkíséreljük a családi adatok számbavételét a jelenleg ismert leszármazás pontosítása, helyesbítése érdekében.

Mint láttuk, a Rákóczi-szabadságharc végén Ferenc megözvegyült, és ismeretlen nevű kisfiát is elveszítette. Ismert gyermekei közül még István is bizonyára Buday Zsófiától született (keresztnevét így anyai nagyapja után is kaphatta).⁶⁶ Róla a nagykállói katolikus anyakönyvben azt olvashatjuk, hogy Leveleken hunyt el 40 éves korában, és 1750 júliusában temették Nagykállóban.⁶⁷ A napot nem tüntették fel, a halál időpontját pedig akár hetekkel, hónapokkal is korábbra tehetjük. Ha a 40 esztendő pontos, és betöltött életévet jelöl, akkor 1709–1710-ben szülehetett. Ha édesanyja gyermekágyban hunyt el kisdéd fiával együtt, akkor ő inkább 1709 második felében láthatta meg a napvilágot, kisöccse pedig akár koraszülött is lehetett. Ugyanakkor azt sem zárhatjuk ki egészen, hogy ő született 1710 őszén, és életben maradt, miközben nem sokkal idősebb bátyuskája anyjával együtt távozott az élők sorából. Kállay Ferenc összes többi ismert gyermeke már valószínűleg későbbi feleségeitől, báró Horváth Máriától és báró Perényi Máriától született.

Horváth Máriáról az első ismert forrásunk 1714. június 5-én kelt Aranyosmeggyesen. Ez egy osztálylevél közte és bátyja, Horváth Ádám között, s ebben az asszony már Kállay Ferenc nejeként szerepel, sőt maga Kállay Ferenc is tanúként írta alá (coramizálta) az okiratot. Kiténik ebből, hogy Horváth Ádám és Mária féltestvérek voltak, apjuk (a bárói címet nyert) muraniczi Horváth János volt, a fiú édesanyja azonban Kende Krisztina, a leányé pedig Barkóczy Katalin.⁶⁸ Igen valószínű, hogy Kállay Ferenc és Horváth Mária még 1711-ben kötött házasságot, a következő év májusában ugyanis már gyermekáldásnak örvendhetett a család. 1712. május 28-án

Barkóczy Krisztina arról tudósította férjét, hogy Klára leányuk „Kállai Ferencnéhez most indul keresztanyának”, mivel maga Károlyiné (gyenge egészségi állapota miatt) nem mehetett.⁶⁹ Mindebből az derül ki, hogy Kállayék eredetileg Barkóczy Krisztinát invitálták komaasszonynak, aki helyett a lánya, Haller Gáborné Károlyi Klára vállalta el a megtisztelő felkérést. (Forrásunk ugyanakkor nem elégséges Kállayné személyének azonosításához, de akár a Barkóczyakkal való vérrokonság alapján is vélelmezhetjük, hogy Horváth Máriáról lehet szó. Efelől egyébként is egyedül a családfákon szereplő, de a feleségek sorába egyelőre be nem illeszthető Gabelli Borbála kérdéses személye hagy némi kételyt. Végül itt említjük meg azt a lehetőséget is, hogy az ekkor született gyermek a fentebb említett Istvánnal azonos, ez esetben halálakor nem 40, hanem csak 38 éves lett volna.)

Kállay Ferenc újabb házassága nem volt hosszú életű, Horváth Mária ugyanis 1718 elején elhunyt, temetése február 6-án volt Kérsemjénben.⁷⁰ Ez a szomorú esemény még nem szerepel az orosi katolikus anyakönyvben, de 1720-tól már abban is nyomon követhetjük a család sorsának alakulását. Az első halotti bejegyzés mindjárt Kállay Ferenc édesanyjára, Sztanhaly Évára vonatkozik: őt 1720. július 30-án helyezték végső nyugalomra.

A keresztelési bejegyzések tanúsága szerint 1721-ben már Perényi Mária volt Kállay Ferenc felesége. Édesapja báró Perényi Miklós kuruc brigadéros, édesanyja pedig Hidy Borbála volt. 1777. évi halálakor 86 évesnek írták, s eszerint 1691-ben kellett (volna) születnie. A Perényi család többnyire Nagyszőlősen élt, s az ottani római katolikus anyakönyvbe Miklós báró gyermekeinek születését (keresztelését) is bejegyezték. Sajnos, az anyakönyv jelenleg lappang, talán meg is semmisült, de Perényi életrajzírója, Komáromy András idézi belőle a családi adatokat. 1695 és 1703 között öt gyermek keresztelését jegyezték be: Zsuzsannáét, József Miklósét, Katalinét, Erzsébetét és utoljára, 1703. március 28-án Máriáét.⁷¹ Máris jelentős ellentmondásra, 12 évnyi különbségre kell felhívni a figyelmet: 1691 vagy 1703 lehet-e a helyes születési dátum? Önmagában akár két Mária születését is feltételezhetnénk a családban, de ez esetben az előbb született korai halálával kellene számolnunk. A másik lehetőség, hogy a leányok kettős keresztnevet kaptak (Mária Anna, Mária Magdolna, Mária Margit stb.), és így különböztették meg egymástól a két Máriát. Sajnos, nem tudjuk ellenőrizni Komáromy adatait, amelyek nem csak Mária születése kapcsán kerülnek látszólagos ellentmondásba más forrásokkal, hanem abban is, hogy Komáromy 1695. évi dátummal idézi az első gyermek, Zsu-

64 Kállay Ferenc levelei: HU-MNL-OL-P 398-(31691–31717); Jánosé: HU-MNL-OL-P 398-(31755–31765.); közösen írt leveleik: HU-MNL-OL-P 398-(31718–31730.)

65 Lásd erről Erdődy Gábor egri püspök „Kállai uraiméknak” írott levelét: Egerben, 1723. jan. 17. HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-I.-5.-721.

66 Lakatos Sarolta István és a többi gyermek édesanyjaként is Perényi Máriát vélelmezi, lásd *Lakatos S.*: Adatok a Kállay-családfához i. m. 271.

67 Nagykálló róm. kat. akv. pag. 283. Levelek a táblázatos bejegyzés „locus” rovatában szerepel, amely a lakhelyre és egyben a halál vélhető helyszínére is utal.

68 HU-MNL-OL-P 423-1.; Horváth Máriának egy levele maradt fenn a Károlyi-misszilisek között, amelyben az aranyosmeggyesi birtokra beszállásolt császári katonaság túlkapásai, durva erőszakosságai miatt tett panaszt Károlyi Sándornál mint főispánnál: Semjén, 1717. máj. 30. HU-MNL-OL-P 398-28566.

69 Barkóczy Krisztina levelei férjéhez, Károlyi Sándorhoz. Második kötet: 1712–1724. Közreadják: Kovács Ágnes – Fogarassy Zoltán. Szerk. jegyz. és mellékletek: Kovács Ágnes. Nyíregyháza 2017. 80. (No. 353.)

70 Lásd erről féltestvérének, Horváth Ádámnak Károlyi Sándorhoz írott levelét: Fehérgyarmat, 1718. febr. 7. HU-MNL-OL-P 398-28321.

71 *Komáromy András*: Perényi Miklós egri várparancsnok. Hadtörténelmi Közlemények 16. (1915) 156. (1. jegyz.); NB. A legújabb családfa nem ismeri az itt felsorolt gyermekeket, illetve Máriát annaként említi, a halálakor megadott életkor alapján számított 1691. évi születési adattal, említi viszont Lászlót, Antalt és Borbálát, akik közül számunkra az utóbbi személye lesz még fontos. *Szluha M.*: Abaúj-Torna, Gömör-Kis-hont vm. nemes családjai i. m. 100–101. (IV. t.)

zsanna születését, a Magyar Katolikus Lexikon szerint azonban a nagyszülősi anyakönyveket csak 1698-tól vezették. (Azt, hogy Kállay Ferencné Perényi Mária biztosan Perényi Miklós leánya volt, magának Perényi Miklósnak a levele is igazolja,⁷² így más, azonos nevű családtag szóba sem jöhet.)

Az orosi anyakönyv Kállay Ferenc és Perényi Mária három gyermekének keresztelési adatait tartalmazza. Miklós Ferenc Józsefet 1721. november 2-án keresztelték Kérsemjénben, keresztzülei idősb Perényi Imre báró és neje, valamint egy bizonyos Munkácsi és neje voltak. Alig 14 évet élt, mert 1735. szeptember 4-én már kérésmjéni temetéséről szól az anyakönyvi bejegyzés.⁷³ Ferenc 1727. március 13-án született és ugyanazon nap meg is keresztelték Kérsemjénben, a hiányos bejegyzés azonban csak az apa és a keresztapa utónevét (Ferenc, illetve Ferdinánd) tartalmazza.⁷⁴ Mégis bizonyosra vehetjük, hogy Kállay Ferenc fiáról van szó, mert az apa *spectabilis ac generosus dominus* titulussal, a keresztapa pedig *excellētissimus* címmel szerepel, és utóbbi valamilyen császári tiszt vagy tisztségviselő volt („Sacrae Caesar[ae] ... actualis ...”).⁷⁵ Végül Mária Magdolna 1735. április 13-án született Kérsemjénben, és másnap meg is keresztelték, keresztapja Viczmándi Gábor, keresztanyja pedig Beleznav Borbála volt. Még egy évet sem élt, temetési bejegyzése 1736. január 17-én kelt.⁷⁶

További három gyermek temetési bejegyzése is megtalálható az anyakönyvben, de az ő édesanyjuk személye kérdéses lehet. Katalin 1721. július 1-jén hunyt el, és másnap helyezték végső nyugalomra. Mária temetése 1728 novemberében volt (a napi dátum hiányzik), Sándoré pedig 1731. május 20-án.⁷⁷ Végül Ferencnek még egy hajadon leányát (*domicella*) említi az anyakönyvben: Krisztina (Kriszka) 1737. január 25-én, 1738. február 18-án és november 16-án, végül 1739. január 3-án és március 15-én is keresztanyaként vagy keresztügyi tanúként szerepelt.⁷⁸ A kiadott családfákon rajtuk kívül szerepel még Borbála (előbb Vay Péterné, majd Huszty Istvánné), valamint György, akinek a születési évét 1721-re teszik, ez azonban bizonyosan pontatlan adat, hiszen láthattuk, hogy Miklós Ferenc József nevű fivérének ez év november 2-án tartották keresztvíz alá. György temetési bejegyzése a nagykállói katolikus anyakönyvben található 1783. november 27-i dátummal és kállósemjéni hellyel, s ekkor 62 évesnek írták.⁷⁹ Itt ismét úgy számolhatunk, ahogy Istvánnál: vagy a születését kell 1720 végére (legkésőbb 1721 elejére) tennünk, hogy a halálakor megadott életkori adatot betöltött életévnek tekinthessük,

72 Lásd Perényi Miklós 1735. okt. 16-án Nagyszőlősen kelt levelét „kedves fia urához”, Kállay Ferenchez: HU-MNL-OL-P 398-57944.

73 Oros róm. kat. akv. pag. 2. és 38.

74 Jellemző a forrásadottságok esetlegességére, hogy éppen Ferenc születéséről levélbeli tudósítás is fennmaradt, tehát akkor, amikor az anyakönyv is világosan tudósít a születés és a keresztelés (éppenséggel azonos) napjáról. Kállay Ferenc 1727. márc. 19-én írja öccsének, az akkor Budán tartózkodó Jánosnak: „13. praesentis Isten ő szent Fölsége egy Ferenc nevű fiammal megáldott...” HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-I.-7.-963.

75 Oros róm. kat. akv. pag. 3.

76 Uo. pag. 5. és 38.

77 Uo. pag. 37–38.

78 Uo. pag. 7–8.

79 Nagykovácsi róm. kat. akv. pag. 308.

vagy az utóbbi volt téves, és ez esetben valamivel korábbi és későbbi időponttal is számolhatunk.

A házassági bejegyzések között szerepel egy érdekes adat 1723. augusztus 17-i dátummal: ekkor tartotta esküvőjét Kérsemjénben Viczmándy Gábor és Kálnássy Katalin, tanúik Eötvös Miklós és neje, valamint Kálnássy János és neje voltak többekkel együtt (*aliquae plures*).⁸⁰ Számunkra ez az esküvő azért érdekes, mert Kállay Ferenc volt a leány kiházásítója. Úgy tűnik, az esküvőt csak huzamosabb idő után követte a lakodalom, mert ez alkalomból Kállay 1723. október 13-ára invitálta házához Károlyi Sándort.⁸¹ Kálnássy Katica – ahogy Kállay nevezte hajadon unokahúgát – Kálnássy János és Sztankay Judit leánya volt, s az ismert családfán Erzsébet-Katalin néven szerepel. Ekkor még apja és anyja is életben volt (őket említi az anyakönyv a tanúk között is?), így nem világos, miért Kállay adta férjhez. Kállay Ferenc anyja és Kálnássy Katica anyja édes testvérek voltak, így nem lehetetlen, hogy még özvegy Kállay Miklósné Sztankay Éva vette magához az unokahúgát, s az ő halála után maradt azután Kállay Ferencre a leány kiházásítása. Az is lehetséges persze, hogy a leány éppen csak házasság céljából, rövidebb időre látogatott el rokonaihoz. Katolikus apja számára fontos volt a felekezeti kérdés (protestáns atyafiságával sokat civódott), így lehetséges, hogy Kállayék segítettek megfelelő katolikus férjet találni számára.⁸² Házasságuk végül nem lett boldog: Kálnássy Katalin és Viczmándy Gábor 1748-ban különváltak.⁸³

Sajnos, az anyakönyv halotti (temetési) bejegyzéseinek sorában tetemes hézag van 1739. március 13. és 1745. február 4. között. Maga Kállay Ferenc ebben az időszakban hunyt el. A Károlyi-levéltárban található utolsó levele 1740. március 17-én kelt, szeptember 6-án pedig már özvegye, „Árva Perényi Mária” írt levelet hűgával, Perényi Borbálával együtt Károlyi Sándornak.⁸⁴ 1741. február 20-án ugyancsak az özvegy számolt be Károlyinak az osztozkodás során mostoha-fiával, Kállay Istvánnal támadt viszályról.⁸⁵ Perényi Mária temetési bejegyzését sem az orosi anyakönyvben találjuk már meg, hanem a nagykállóiban: 1777. június 4-én temette Rozgonyi Pál plébános.⁸⁶ Kállay Györgyhez hasonlóan a helyszín rovatában nála is Kállósemjén, nem pedig a család korábbi

80 Oros róm. kat. akv. pag. 50.

81 Lásd Kállay Ferenc leveleit Károlyihoz. Kérésmjén, 1723. okt. 8. és 11. HU-MNL-OL-P 398-(31696–31397).

82 A családi kapcsolatokra lásd *Kolosal István: A kálnási Kálnássy család.* Turul 23. (1905) 4. sz. 162. és leszármazási tábla. *Szluha Márton: Sáros, Turóc vármegye nemes családjai.* (Felvidéki nemes családok II.) [Bp.] 2008. 415. (I. t.)

83 Lásd özvegy Kállay Ferencné Perényi Mária ezzel kapcsolatos levelét valószínűleg Károlyi Ferenchez. Kérésmjén, 1749. júl. 30. HU-MNL-OL-P 398-57911. A legújabb Viczmándy-családfán nincs nyoma a válásnak, lásd *Szluha Márton – Késmárky István: Zemplén vármegye nemes családjai.* (Felvidéki nemes családok.) [Bp.] 2018. 203.

84 HU-MNL-OL-P 398-57182.

85 HU-MNL-OL-P 398-31716. és 57915.

86 Nagykovácsi róm. kat. akv. pag. 292. Koporsója – 1797. febr. 3-án elhunyt fiával, Ferencével együtt – állítólag ma is megvan a nagykállói sírboltban. NB. mind a napkori, mind pedig a nagykállói anyakönyv halotti bejegyzései hézagosak a 18–19. század fordulóján, így a Ferencre vonatkozó bejegyzést nem találtam meg, az ő halálának dátumát talán a koporsó feliratáról közli *Lakatos S.: Adatok a Kállay-családfához* i. m. 275.

lakhelyeként ismert Kérszemjén szerepel. Életkori adatának (86 annorum) bizonytalan voltát pedig már fentebb, a születése kapcsán érintettük.⁸⁷

Az ifjabb testvér, Kállay János is családi körben töltötte a szatmári béke utáni évtizedeket, különösebb közéleti szerepvállalás nélkül. Az ő újabb házasságkötéséről is hiányosak az ismereteink, azt sem tudjuk, mikor halt meg első felesége, Gál Magdolna.⁸⁸ A második neje neki is Perényi leány volt, még hozzá Kállay Ferencné Perényi Mária imént említett húga, Borbála.⁸⁹ Jánosnak e két feleségétől a különböző leszármazási adatok szerint több mint 10 (a legújabb családfa szerint 13) gyermeke született: Pál és Julianna az elsőtől, a többi ismert gyermek pedig a másodiktól. (Persze joggal feltételezhetjük, hogy az első házasságból is több gyermek született, de csak Pál és Julianna maradt életben.) A legújabb genealógiai összefoglaló szerint ugyan Kállay Mihály császári-királyi kapitány is Gál Magdolna fia volt,⁹⁰ de János örökösének 1737. és 1760. évi osztálylevele szerint ő már Perényi Borbálától született.⁹¹ Julianna esetében fordított a helyzet: a család-történet őt Perényi Borbála leányának véli, de 1730. évi házasságkötésének és Perényi Borbála 1703 utánra tehető születési évének⁹² egybevetésével arra következtethetünk, hogy ő még Gál Magdolnától született, s ezt a következtetést igazolja az 1737. évi osztálylevel. Némi fejtörést okozhatna Anna Mária személye, aki a legújabb családfa szerint 1736. január 17-én született, de ez már csak fivérének, János Péternek ugyanez év február 28-i, anyakönyvileg igazolt keresztelése miatt sem lehetséges. Az orosi katolikus anyakönyvben 1739. március 15-én unokanővérével, Kállay Krisztinával együtt keresztelési tanúként szerepelnek mint hajadonok (*domicellae*),⁹³ ekkor tehát már legalább tizenéves volt, és így akár Gál Magdolna

utolsó gyermeke is lehetett volna, de az 1737-es osztálylevelében őt is Perényi Borbála leányaként említik. Hozományának két példányban fennmaradt jegyzékéből házasságkötésének dátuma (1739. november 24.) is kiderül.⁹⁴

Szerencsére az orosi anyakönyv Kállay János több gyermekével kapcsolatban pontosabban is eligazít, hiszen abba a kérszemjénihez hasonlóan a panyolai adatokat is bejegyezték. (Néhány bejegyzés tanúsága szerint egy kápolna állt Panyolán a katolikus hívek rendelkezésére, nem kizárt, hogy ez Kállay János kúriájához tartozott, s talán a családtagok egy részét is ide temették.) Perényi Borbála neve 1722. március 9-én bukkan fel először keresztanyaként. Katalin nevű leányuk állítólag 1724-ben, József Károly nevű fiuk pedig 1725-ben született,⁹⁵ de az anyakönyvben 1722–1725 között némi hézag mutatkozik. János nevű fiukat 1727. augusztus 9-én tartották keresztvíz alá, keresztzülei maga a keresztelést végző pap és a nagynéni, Perényi Mária voltak. (János hamarosan elhunyt, mert alább látni fogjuk, hogy kilenc évvel később a legifjabb gyermeknek ismét a János nevet adták.) Ágnes nevű leányuk keresztelőjére 1728. december 14-én került sor, a keresztzülsőget ezúttal – úgy tűnik – egy császári tiszt és neje vállalta el.⁹⁶ Az anyakönyvben a keresztelési bejegyzések 1729 februárja és 1732 decembere között ismét hiányoznak, de a genealógiai irodalom 1732-re teszi – alkalmasint a halotti anyakönyvi bejegyzéskor rögzített életkori adatból visszaszámolva – Éva születését.⁹⁷ 1736. február 28-án a neves minorita szerzetes, Auer Leopold (1687–1759) keresztelte meg János Pétert, aki a családból egyedül szerzett rövid életű grófi címet. Keresztapja Kapor János kisvárdai plébános és szabolcsi esperes, keresztanyja pedig Lónyay Krisztina volt.⁹⁸ A kisfiú születéséről még egy érdekes forrás maradt fenn: az orosiak 1736. március 9-én kelt levele Kállay Jánoshoz, amelyben gratuláltak a földesúr házát gyarapító gyermekáldáshoz (ekkor még nem tudhatták, hogy az utolsó gyermekhez), de kereken megtagadták, hogy ez alkalmából vágómarhával és tyúkkal kedveskedjenek neki, a falu gyűlésén ugyanis úgy határoztak, hogy a „karácsony tyúkján” kívül más ajándékot nem hajlandók magukra vállalni.⁹⁹

A házassági adatok között Julianna 1730. május 30-án, Panyolán végbement esküvőjére fentebb már utaltunk. Őt kiserő Ráthy György vezette oltár elé,¹⁰⁰ aki Kállay Mária (a

87 Mint fentebb említettük, a Perényiek legújabb családfáján Annaként szerepel, június helyett májusi halálozási dátummal, az anyakönyv kálólósemjéni adatát is mellőzve: *Szluha M.*: Abaúj-Torna, Gömör-Kishont vm. nemes családjai i. m. 100. (IV. t.)

88 Egy 1717. júl. 3-án Napkoron kelt szerződéslevelen Kállay Ferenc vörös, János visztont fekete viasszal pecsétel, nem kizárt, hogy éppen feleségét, Gál Magdolnát gyászolta: HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-I.-4.-500. – Jellemző, hogy az asszony személye alig egy évszázaddal később sem volt már felderíthető az anyai ági felmenőit számba vevő leszármazott számára, Vay László ugyanis így fogalmaz vele kapcsolatban: „[Kállay] János ... első Felesége ki volt légyen? azt az Író nem tapogathatta ki...” Lásd *Vay László: A' német hívség, a' vagy Bécs polgárai a' frantzhadban...* Ehez járul ... a' Magyar Hívség 's annak summás leírása... Nagyvárad 1806. 379.

89 Maga az asszony így adja meg származását végrendeletének kezdő főháza után: „Én, alább is megírt Perényi Borbála, néhai Mgos Báro Perényi Miklósnak Hidy Borbálától, Hidy Sándornak leányától született leánya, néhai Tettes Ns Vzló Nagy Kállai Kállay Jánosnak második hitves társa...” Tiszaeszlár, 1780. okt. 15. Lásd *Homoki-Nagy Mária: Magánjogi jogesetek a bírói gyakorlat tükrében. Adalék a magyar magánjog 18–19. századi történetéhez.* (Fundamenta Fontium Juris, 4.) Szeged 2013. 181. – A régebbi szakirodalomból lásd még *Molnár József: Szuhányi János végrendelete. Szabolcs-Szatmári Szemle* 20. (1985) 2. sz. 95.

90 *Gudenus J. J.*: Kállay i. m. 160–161.

91 Lásd: HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-II.-1.-32. és *Homoki-Nagy M.*: Magánjogi jogesetek i. m. 22.

92 Perényi Borbála a húga volt Perényi Máriának, akinek születését 1691-re vagy 1703-ra tehetjük. (Vö.: 71. jegyz.)

93 Oros róm. kat. akv. pag. 8.

94 A két, nem teljesen azonos jegyzék egyike aláírás nélkül készült, és csak az esküvő dátuma szerepel rajta, a másik 1740. márc. 14-én kelt „Kallai Anna Maria” aláírással: HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-II.-1.-66–67.

95 *Gudenus J. J.*: Kállay i. m. 161. – Katalin temetési bejegyzése Debrecen katolikus anyakönyvében (pag. 53.) 1762. szept. 1-jei dátummal szerepel, amikor 38 évesnek írták. József temetési bejegyzése a nagykállói katolikus anyakönyvben (pag. 311.) 1786. júl. 24-én kelt, életkori adat nélkül.

96 Oros róm. kat. akv. pag. 3–4.

97 *Gudenus J. J.*: Kállay i. m. 162.

98 Oros róm. kat. akv. pag. 6. – NB. 1810. évi halálakor 76 évesnek (a ténylegesnél tehát két évvel idősebbnek) írták: Nagyálló róm. kat. akv. pag. 339.

99 HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-II.-1.-13.)

100 Oros róm. kat. akv. pag. 50.; NB. A vőlegény keresztneve a legújabb családfán hibásan Jánosként szerepel. *Gudenus J. J.*: Kállay i. m. 161.

menyasszony nagynénje) első férjének, Ráthy Gergelynek lehetett rokona.¹⁰¹

A temetési bejegyzések között 1728 (esetleg 1730) decemberi kelettel (pontos napi dátum nélkül) szerepel Kállay János Erzsébet nevű kisleányának végtisztessége.¹⁰² Édesapja kilenc évvel később, 1737. április 3-án hunyt el, és május 27-én helyezték végső nyugalomra panyolai birtokán („in dominio suo Panyola”). Születése kapcsán már említettük, hogy ekkor 62 esztendőnek írták.¹⁰³

Örökösei 1737. szeptember 26-án, Oroson osztozkodtak, s az ekkor életben lévő gyermekek a következő sorrendben szerepelnek: Gál Magdolnától Pál és Julianna (Ráthy Györgyné), Perényi Borbálától pedig József, Mihály, János, Anna Mária, Katica, Ágnes és Éva.¹⁰⁴ A fiúk ugyan megelőzik a leányokat a felsorolásban, de a születés sorrendje legalább nemenként megállapítható. A genealógiai irodalom egyedül Mihály születési idejét nem ismeri, de bizonyos immár, hogy József után és János előtt, azaz valamikor 1726 és 1735 között jött a világra.

Hitvese, Perényi Borbála még 46 évet élt özvegyiségben. 1737 után a férje által számára lekötött Tiszaeszlárra költözött, s ott rendezkedett be.¹⁰⁵ Élete alkonyáról a tudós Vay László is megemlékezik genealógiai leírásokban bővelkedő művében: „[Kállay János második feleségét,] Perényi L[iber] Báró Perényi Borbálát, volt szerencséje [az írónak] Eszláron N[emes] Zabolch Vármegye nevezetes Helységében még gyermeki esztendejében, mint egy az egész Közönségtől mélyen, és méltán tiszteltetett nagy érdemű ’s jelességű megélemedett Matrónat, unokái unokáinak Nagy Annját tisztelni”.¹⁰⁶ Vay László 1760-ban született, tehát az 1760-as évek második vagy az 1770-es évek első felében találkozhatott az öreg Kállay János-

néval, aki csak 1783. július 10-én hunyt el. Nagykállóban, az altemplom családi sírboltjában helyezték végső nyugalomra nővére mellé. Bár erre vonatkozó anyakönyvi adatot nem sikerült fellelnünk, Lakatos Sarolta az ő és három évvel később idetemetett fia, József Károly koporsóját is megtekinthette.¹⁰⁷

A Kállay fivérek húga, Mária 1737. május 29-én szerepel utoljára az eddig megjelent forrásokban, amikor is ötödik alkalommal vállalt keresztanyaságot a Pálóczi Horváth család felkérésére.¹⁰⁸ Ekkor már második házasságában élt: első férje, Ráthy Gergely halála után nőül ment az 1723-ban bárói címet nyert Faygenputz (*Feigenbutz*) Jánoshoz, aki a Rákóczi-szabadságharc kezdetén sóvári udvarbíró volt, majd Eperjes kapitulációja után sokáig kuruc fogságban sínylődött.¹⁰⁹ A családi levéltárban fennmaradt végrendelete 1741. április 30-án kelt Bozson,¹¹⁰ tehát mindkét bátyját túlélte, s ekkor már második férje után is özvegy volt.¹¹¹ Gyermeke nem maradt, így fő örökösiként két unokaöccsét, Kállay Istvánt (Ferenc fiát) és Pált (János fiát) nevezte meg. A két elsőszülött fiút tehát előnyben részesítette, s igen tekintélyes vagyont hagyott rájuk, többek között a ma már Ungvárhoz tartozó Bozson épített kastélyának felét is, de a többi gyermekről sem feledkezett meg, mert a kastély másik felén Kállay Ferenc és János valamennyi gyermeke egyformán osztozhatott, egyéb ingatlan vagyonából pedig kizárólag két bátyjának második házasságából, a Perényi lányoktól született gyermekeket részesítette.¹¹² Temetkezési helyként az ungvári jezsuita templom kriptáját jelölte meg. Valószínűleg röviddel utóbb el is hunyt (végrendeletét is betegségével indokolja), mert 1741-ben egy Ráthy-örökös már Kállay István és Pál birtokba iktatása ellen tiltakozik a leleszi konvent előtt.¹¹³

Közleményünk végéhez érve megállapíthatjuk, hogy a család ma is virágzó két főágának ósatyaival kapcsolatban továbbra is maradtak megválaszolatlan kérdések. Életútjuk közéleti (és közérdeklődésre leginkább számot tartó) szakaszát

101 A pontos rokonságot nem sikerült felderíteni, a kistráti Ráthy család leszármazását igen hiányosan közli *Szluha M. – Késmárky I.*: Zemlén vm. nemes családjai i. m. 164. – Ráthy György itt Zsigmond és Keszy Erzsébet fiaként szerepel, de a leszármazást erősen kérdésessé teszi István nevű, felnőttkort ért bátyjának halálzási adata, amely 48 évvel a panyolai esküvő előtt történt volna.

102 Oros róm. kat. akv. pag. 38. „Item mense eodem Xbri sepelivi filiolum D[ominij] S[pectabilis] Joannis Kállay nomine Elisabetham solemniter adjuta concione.” Az anyakönyv előző oldalán 1728. novemberi bejegyzés található, három decemberi bejegyzés után pedig 1731. ápr. 19-i temetési adat következik. Ez némi félelre adhat okot, hiszen visszalapozás nélkül az 1731. évi bejegyzés fölötti decemberi adatot inkább az 1730., mintsem az 1728. évhez lehet társítani. A legújabb leszármazási jegyzékben szinte biztosan ezért szerepel két Erzsébet is: az egyik 1728. decemberében hunyt volna el Gyarmaton, a másik pedig 1730. dec. 1-jén született volna Panyolán. Mint említettük, az 1730. évi keresztelési bejegyzések hiányoznak, de mivel az utóbbi Erzsébet további sorsáról nincs adat, valószínűleg a halotti adat módosult véletlenül születésére. A (fehér)gyarmati temetési helyszín is biztosan téves, itt az anyakönyv következő sorából keletkezhetett a félreértés, amely már egy másik temetésre vonatkozik: „Mense eodem sepelivi in Gyarmat infantem cujusdam nobilis.” A két hibás adatot lásd: *Gudenus J. J.*: Kállay i. m. 162.

103 Oros róm. kat. akv. pag. 39.

104 Lásd a már idézett osztálylevél eredeti és másolati példányát: HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-II.-1.-32.)

105 Az osztálylevél 5. pontja szerint Eszláron még nem volt megfelelő rezidencia, így annak építésére 400 rajnai forintot különítettek el. Az özvegy tehát – kiskorú gyermekeivel együtt – csak később költözhetett Eszlárra.

106 *Vay L.*: A német hivség i. m. 379.

107 *Lakatos S.*: Adatok a Kállay-családfához i. m. 275.

108 Lásd Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI–XVIII. századokból. [I.] Gyulafy Lestár följegyzései. Közli: Szabó Károly. Martonfalvai Imre deák emlékirata. A Pálóczi Horváth család naplója 1622–1790. Közli Szopori Nagy Imre. (Monumenta Hungariae Historica. Scriptores, XXXI.) Bp. 1881. 280.

109 Személyére lásd *Bakács István*: A sómonopólium története Magyarországon III. Károly korában. Századok 67. (1933) 624–625., 632.; *Heckenast G. – Mészáros K.*: Ki kicsoda? i. m. 143. és *Mészáros Kálmán*: Egy fogoly-névsor a Rákóczi-szabadságharcból. 1705. február 4. Hadtörténelmi Közlemények 118. (2005) 813., 825–826. Bárói címét Sáros, majd Ung vármegye is kihirdette, lásd *Kempelen B.*: Magyar nemes családok i. m. IV. 56.

110 A másolatban fennmaradt végrendelet tanúi az ungvári plébános és több más helyi tisztségviselő (alispán, szolgabíró, esküdt, harmincados és harmincadellenőr) voltak: HU-MNL-OL-P 343-A-I.-1700-II.-1.-77)

111 A végrendeletben követeléseként hagyta örökösire második férje neki móríngolt tízezer forintját is, amelyhez ő tehát nem juthatott hozzá, s a megfogalmazás erősen feltételes módja arra enged következtetni, hogy nem sok remény volt az összeg behajtására.

112 Hangsúlyosan két házasságot emleget mindkét bátyja esetében, noha láthattuk, hogy Ferenc háromszor nősült. Ez a körülmény amellest szól, hogy Horváth Máriaának nem volt már ekkor életben lévő gyermeke, s így Kállay Ferenc Borbála nevű leánya is inkább már Perényi Máriaától (vagy még Buday Zsófiától?) születhetett. (A végrendelet szóhasználatára persze e kérdésben nem lehet perdöntő.)

113 *Tahy István*: Tahyak és azokkal rokon családok. Bp. 1904. 160.

azonban a házagos adatok ellenére is sikerült felvázolni, és a családfa több részletét is pontosítani, itt-ott helyesbíteni lehetett. Szerény lépést tettünk tehát előre azon az úton, amelyen Lakatos Sarolta a család kora újkori történetének feltárásával eljutott. Reméljük, a munkának mielőbb folytatója akad, s lesz majd, aki vállalkozik a nagy múltú familia monográfiájának elkészítésére.

*

Az alábbi leszármazási jegyzék a Kállay család három generációját veszi számba. A szakirodalomból vett adatok jó része primer források alapján korrigálva. (* = születés, ker. = keresztelés, oo = esküvő, † = halálozás, ‡ = temetés dátuma)

Kállay Miklós (†1692?)

oo Sztankay Éva (†[Kérszemjén?], 1720. júl. 30.)

A1. **Ferenc** (†[Kérszemjén?], 1740. márc.–szept. között)

oo1) 1703 e.: Buday Zsófia (†1710. nov. eleje), B. István leánya

oo2) 1711(?): br. Horváth Mária (‡Kérszemjén, 1718. febr. 6.), H. János és Barkóczy Katalin leánya

oo3) 1721 e.: br. Perényi Mária (ker. Nagyszőlős, 1703. márc. 28.? †Kállósemjén, 1777. ‡[Nagykálló], jún. 4.), P. Miklós és Hidy Borbála leánya

B1. (1.f) **István** (*1709–?, †Levelek, 1750, ‡Nagykálló, júl.)

oo 1738: Niczky Magdolna (*1724 kör., ‡Napkor, 1772. febr. 22.), N. Ferenc és Ramocsaházy Krisztina leánya

B2. (1.f) **N. (fiú)** (†1710. nov. eleje)

B3. (?f) **Borbála**

oo1) Vay Péter

oo2) Huszty István

B4. (2.f) **Katalin** (*1714 kör., †[Kérszemjén?], 1721. júl. 1., ‡júl. 2.)

B5. (3.f) **György** (*1720/21? †Kállósemjén, 1783, ‡[Nagykálló?], nov. 27.)

oo Nyírtass, 1749. márc. 2.: br. Horváth Mária (*Kisvárd, 1733. dec. 10. †Napkor, 1765, ‡[Nagykálló?], ápr. 15.)

B6. (3.f) **Miklós Ferenc József** (ker. Kérszemjén, 1721. nov. 2., ‡Kérszemjén, 1735. szept. 4.)

B7. (3.f) **Ferenc** (*/ker. Kérszemjén, 1727. márc. 13., †Napkor, 1797. febr. 3.)

oo Becsky Julianna (*1730, ‡Napkor, 1774. márc. 7.), B. György és Szalay Krisztina leánya

B8. (3.f) **Mária** (†1728. nov.)

B9. (3.f) **Sándor** (†Kérszemjén, 1731. máj. 20.)

B10. (3.f) **Miklós** (†Kérszemjén, 1735. szept. 4.)

B11. (3.f) **Krisztina** (1739: hajadon)

oo Komjáthy Zsigmond

B12. (3.f) **Mária Magdolna** (*Kérszemjén, 1735. ápr. 13. [ker.: 14.], ‡Kérszemjén, 1736. jan. 17.)

A2. **János** (*1675?, †Panyola, 1737. ápr. 3., ‡Uo., máj. 27.)

oo1) 1702/1703: Gál Magdolna (†1721. szept. e.), G. Márton leánya

oo2) 1722. e.: Perényi Borbála (*1703 u., †1783. júl. 10.), P. Miklós és Hidy Borbála leánya

B1. (1.f) **Pál** (‡Nyírbátor, 1748. máj. 17.)

oo Tomsich Borbála (‡Oros, 1745. ápr. 27.)

B2. (1.f) **Julianna** (†1765 u.)

oo1) Panyola, 1730. máj. 30.: Ráthy György

oo2) Bakich Janos

B3. (2.f) **Anna Mária** (1739. márc. 15.: hajadon)

oo 1739. nov. 24.: Krucsay József (*Kisvárd, 1715. aug. 9.)

B4. (2.f) **Katalin** (*1724 kör., ‡Debrecen, 1762. szept. 1.)

oo Siskovics Antal (*1701 kör., ‡Debrecen, 1766. okt. 9.)

B5. (2.f) **József Károly** (*[Debrecen?], 1725. ‡Nagykálló, 1786. júl. 24.)

oo Kun Teréz (*1736, †Nagykálló, 1796. márc. 29., ‡Uo.), K. Zsigmond és Maksay Zsuzsa leánya

B6. (2.f) **Mihály** (†1787 v. 1794)

oo Beniczky Borbála

B7. (2.f) **János** (ker. Panyola, 1727. aug. 9.; †1736 e.)

B8. (2.f) **Erzsébet** (†[Panyola,] 1728. dec.)

B9. (2.f) **Ágnes** (ker. [Panyola,] 1728. dec. 14.)

oo1) [Orosi akv.], 1752. márc. 26.: Thurzó János (†1765)

oo2) Sugho György (†Nagyvárad, 1793. ápr.)

B10. (2.f) **Éva** (*1732, †Nagykároly, 1758. dec. 3.)

oo [Orosi akv.: „ex Nagykaroly”], 1752. nov. 11.: Szuhányi László (†1792. ápr. 30.)

B11. (2.f) **János Péter** (ker. Panyola, 1736. febr. 28., †Biri, 1810. ‡Nagykálló, okt. 6.) 1778. márc. 13-tól gr.

oo Kállósemjén, 1758. dec. 8.: br. Horváth Katalin (*1741 kör., †Kiskálló, 1828, ‡Nagykálló, aug. 16.), H. Imre és br. Sennyey Róza leánya

A3. **István** (†1703. máj.–dec. között)

A4. **György** (†1703. márc. vége/ápr. eleje)

A5. **Mária** (†[Bozos?], 1741. ápr. 30. u.; ‡Ungvár)

oo1) 1707 e.: Ráthy Gergely (†Pozsony, 1722. dec. 11.)

oo2) 1725 e.: br. Faygenputz János György Rüdiger (†1732–1741 között)

